

2017-10-03

YTTRANDE
MSN B2017-001035

Bygglovenheten
Nacka kommun

Yttrande angående justerat bygglov avseende det s.k. Centralkvarteret och Turbinhallen i Järla f.d. industriområde, del av Sicklaön 145:1

Bakgrund

Bygglovenheten har begärt kommunantikvariens synpunkter angående ett justerat bygglov avseende det så kallade Centralkvarteret och Turbinhallen i Järla före detta industriområde. Området är utpekade i kommunens kulturmiljöprogram.

Fastigheten Sicklaön 145:16 omfattas av detaljplan DP 236 som vann laga kraft den 20 juni 2000. Den före detta Turbinhallen (hus 52), de norra delarna av före detta Maskinverkstaden (hus 51) och före detta Ritningskontoret (hus 51 A) är skyddade med rivningsförbud i den gällande plan. Enligt skyddsbestämmelserna får byggnadernas yttre form och karaktär inte förvanskas. Övriga delar av Maskinverkstaden men även Lagerbyggnaden (hus 51B) omfattas av bestämmelsen ” vid byggnadsåtgärd ska hänsyn tagas till miljön i området”. Den senare tillkomna tillbyggnaden av maskinverkstaden (hus 93), omfattas inte av något förvanskingsförbud. Plan- och bygglagens generella varsamhetskrav gäller dock.

Historik

Järla är ett tidigare industriområde med bebyggelse från olika tidsepoker. Det var närheten till vattnet som ursprungligen lockade industrin till Järla. De första verksamheterna var ett garveri och en läderfabrik som grundades under 1870- och 1880-talet, och som senare övertogs av Winborgs ättiksfabrik. I samband med Saltsjöbanans utbyggnad på 1890-talet tog den industriella utvecklingen av Järla fart och tongivande var företaget AB de Lavals Ångturbin. Den första ångturbinfabriken uppfördes 1896 och var en hallbyggnad med en kontorsdel i historiserande arkitektur. Fabriken byggdes om och till i flera omgångar under första hälften av 1900-talet, och 1910-11 tillkom den långa turbinhallen i anläggningens östra del. Till skillnad från läderfabriken var ångturbinfabriken vänd mot järnvägen, den nya

transportvägen. Det syns tydligast i den långa montage- och turbinhallen. Turbinhallen är idag områdets mest centrala byggnad. Byggnaden uppfördes med dåtidens moderna och mjuka jugendformer. Till områdets andra karaktärsskapande byggnader hör ett fragment av den tidigare mångskeppiga maskinhallen med trappgavelförsedd kontorsdel från 1896.

Kulturhistoriskt värde

Sammantaget äger Järlas industrihistoriska byggnader höga kulturhistoriska värden. Det kulturhistoriska värdet består i dess dokumentvärde som industrihistoriskt uttryck. Området är karaktäristiskt för äldre fabriksanläggningar genom sin blandning av olika produktionsbyggnader tillkomna från olika tider med egna arkitektoniska uttryck. Idag ger Nackas före detta industrimiljöer karaktärsfulla inslag i stadsbilden. Industrimiljöerna utgör en del viktig del av Nacka kommuns kulturhistoriska identitet.

Synpunkter

I turbinfabrikens södra del avses den idag öppna och karaktärsfulla rumsvolymen föras med en spiraltrappa. Sedan tidigare framlagda synpunkter på bygglovshandlingar daterade 2017-06-22 har nu spiraltrappans rumsavskiljande väggar tagits bort. Enligt uppgift skall även gångbron mellan utrymningsvägen och spiraltrappan vara en öppen stålkonstruktion som inte bygger in den öppna rumsvolymen. Nuvarande öppna konstruktion bedöms vara varsam gentemot kulturhistoriska värden.

Tillkommande fönsteröppningar på turbinhallens sockel mot söder bedöms inte förvanska byggnadens karaktär. Mot söder föreslås även en ny utformning av en befintlig terrass. Terrassen är ett senare tillägg och den nya utformningen bedöms inte påverka byggnadens kulturhistoriska värden negativt.

På byggnad 93, södra fasaden redovisas balkongerna med ”stolpar” i ytterkanten. Enligt sökanden är detta endast ett ritningsfel och innebär vare sig någon faktisk konstruktion eller inglasning.

Bostadsentréerna på den före detta maskinverkstaden (byggnad 51B) avses att placeras mot gården i stället för, enligt tidigare bygglov, ligga i den äldre tegelfasaden mot Winborgs väg. Omplaceringen bedöms inte påverka det kulturhistoriska värdet. Byggherrens antikvariskt sakkunniga påtalar dock i en kompletterande *kulturhistorisk konsekvensanalys* 2017-06-06, att ” *det hade varit att föredra om de ursprungliga stickbågsvalven hade varit kvar i tegelmuren...(....) Åtgärden, dvs rivningen av det ursprungliga valvet, upptagandet av portgången och murningen av ett nytt valv, är dock redan utförd.*”

Vid en jämförelse mellan ritningar från tidigare bygglov och nuvarande bygglovshandlingar är det inte klarlagt vad som avses i analysen. Frågan bör dock utredas för att tydliggöra om åtgärder har utförts enligt tidigare bygglov eller inte.

På det f.d. ritningskontorets (51A) södra fasad avses balkongen tillgängliggöras. Detta är tänkt att utföras genom höjning av balkongräcket. Åtgärden är dock inte tydligt redovisad i bygglovshandlingarna och det är oklart om det befintliga balkongräckets dimensioner kommer att ändras eller inte, eller om en glasskiva planeras att sättas bakom räcket. En balkong med motsvarande utseende och konstruktion finns redovisat på det ursprungliga bygglovet från 1890-talet. Av kulturhistoriska skäl finns det därför ett intresse av att behålla nuvarande utseende. *En varsam höjning bedöms kunna vara möjlig men det bör först klargöras vilka andra konsekvenser ett tillgängliggörande får.*

Ritningskontorets (51A) dörrar avses att tillgängliggöras. Denna invändiga åtgärd omfattas inte av bygglov. Entréhallen har ursprungliga snickerier och klassicerande dörromfattningar. Hallen har särskilda kulturhistoriska värden och ett bevarande av kulturvärden bör i detta fall gå före åtgärder som innebär att värdet påverkas negativt. *I samband med tekniskt samråd efter bygganmälan skall antikvariskt sakkunnig medverka för att kontrollera att interiörens kulturhistoriska värden beaktas.*

För att varsamhetskravet skall beaktas bör sammanfattningsvis följande åtgärder utgå från bygglovet:

-Ombyggnad av balkong på ritningskontoret.

I tjänsten

Niss Maria Legars
Kommunantikvarie